

ULOGA SOCIJALNE PODRŠKE VRŠNJAKA I VRŠNJAČKIH ODNOSA U USAMLJENOSTI PREDADOLESCENATA I ADOLESCENATA

Mira KLARIN
Sveučilište u Zadru, Zadar

UDK: 159.942-053.6
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 24. 4. 2003.

Cilj je ovog istraživanja ispitati odnos između usamljenosti kao emocionalnoga korelata prilagodbe i kvalitete vršnjačkih odnosa. Ispitivanje je provedeno na djeci od 10 i 12 godina i ponovljeno je na istoj djeci nakon dvije godine (12 i 14 godina). Polazeći od pretpostavke da je osjećaj usamljenosti rezultat deficita u socijalnim odnosima i Sullivanove teorije o interpersonalnim odnosima, u radu polazimo od hipoteze da je predadolescencija i adolescencija razvojno razdoblje u kojem važno mjesto zauzima potreba za intimnosti, koju dijete zadovoljava u interakciji s najboljim prijateljem. Stoga sigurnost, ljubav, podrška koju dijete zadovoljava u odnosu s prijateljem onemogućuje pojavu usamljenosti. U ispitivanju su rabljene skale koje mjere odnos s prijateljem i skala koja mjeri emocionalnu usamljenost. Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da postoji značajna korelacija između usamljenosti i kvalitete prijateljstva te socijalne podrške u prvom i u drugom ispitivanju, dok kod mlađeg uzrasta (prvo mjerenje) značajno mjesto zauzimaju i drugi aspekti odnosa s vršnjacima. Percepcija socijalne podrške značajan je prediktor osjećaja usamljenosti kod oba uzrasta, dok je reciprocitet značajan prediktor samo kod skupine mlađe djece. Možemo zaključiti da je zadovoljstvo vršnjačkim odnosima važno u doživljaju osjećaja usamljenosti, a najznačajnije mjesto zauzima doživljaj socijalne podrške. Dobiveni rezultati interpretiraju se u okviru Sullivanove teorije interpersonalnih odnosa (Sullivan, 1953.).

Mira Klarin, Sveučilište u Zadru, Stručni odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece, Dr. Franje Tuđmana bb, 23000 Zadar, Hrvatska. E-mail: mklarin@unizd.hr

Određenje čovjeka kao društvenoga bića proizašlo je iz činjenice da najveći broj potreba možemo zadovoljiti isključivo suživotom s drugim ljudima. Socijalni svijet koji okružuje pojedinca pruža mogućnost zadovoljenja fizioloških, socijalnih i emocionalnih potreba. U funkciji dobi, rastom i razvojem javljaju se potrebe čije zadovoljenje ovisi o interakciji s različitim socijalizacijskim faktorima. Međuljudski odnosi i njihova kvaliteta predmet je interesa suvremene znanosti. Suvremen način života, koji je sve više obilježen međuzavisnim utjecajima, upravo je zbog toga određen kvalitetom tih odnosa. Potrebe suvremenoga čovjeka sve su više obilježene višim socijalnim i emocionalnim potrebama, a sve manje fiziološkim. Da bi se mlad čovjek uklopio u sredinu, afirmirao i društveno i materijalno, nužno je uspješno suočavanje s brojnim socijalnim situacijama koje su obojene, s jedne strane, pomaganjem, suradnjom, ali, s druge, i rivalstvom, nadmetanjem, onemogućavanjem. Snalaženje u složenim socijalnim situacijama odraz je socijalne kompetencije koja uvjetuje zdravlje i sreću pojedinca.

Značenje socijalizacijskih faktora u funkciji dobi mijenja se. Dominantan utjecaj obitelji u srednjem djetinjstvu i adolescenciji zauzimaju vršnjaci. Svi oni ljudi od kojih osoba očekuje podršku i pomoć kada joj je to potrebno čine mrežu socijalne podrške. Socijalnu podršku kao važan element socijalne interakcije možemo odrediti kao odgovornost za tuđe potrebe, procjenu tuđih osjećaja ili postupaka, odnosno pružanje pomoći u prilagođenom suočavanju s problemom (Cutrona, 1996., prema Cunningham i Barbee, 2000.). S druge strane, socijalnu podršku možemo definirati kao dostupnost osoba na koje se oslanjamo, koje nam daju do znanja da se brinu o nama i da im je stalo do nas (Živčić-Bećirević, 1996.). "Socijalna podrška temelji se na psihološkoj usklađenosti i empatičkom razumijevanju dvoje ljudi" (Badr i sur., 2001., str. 2).

Ta vrlo složena interakcija događaja i procesa koji vladaju u socijalnom okruženju sastavljena je od niza psiholoških, bihevioralnih, komunikacijskih i emocionalnih komponenti (Badr i sur., 2001.). Dvojako je mišljenje o stabilnosti socijalne podrške. Neki autori smatraju da socijalna podrška nije stabilna, nego da ovisi o karakteristikama situacije i interakciji sa važnim osobama u toj situaciji (Badr i sur., 2001.).

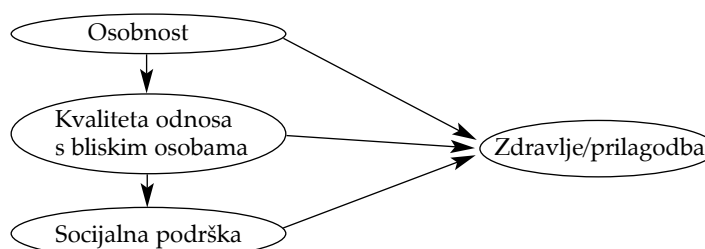
Cunningham i Barbee (2000.) razlikuju tri razine socijalne podrške, makrorazinu, mezorazinu i mikrorazinu. Makrorazinu čini podrška koju pojedinac prima od šire društvene zajednice. Mezorazinu čini podrška koju pojedinac prima od prijatelja. Percipirana podrška na toj mezorazini uvjetuje razvoj samopoštovanja, zadovoljstvo socijalnim odnosima i za-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1081-1097

KLARIN, M.:
ULOGA SOCIJALNE...

dovoljstvo životom. Socijalna podrška na mikrorazini određena je percepcijom kvalitete odnosa s osobom s kojom je pojedinac razvio odnos privrženosti. Socijalna podrška na mikrorazini i mezorazini koju određuje kvaliteta interakcije s roditeljima i vršnjacima povezana je s općom procjenom vlastite vrijednosti (Živčić-Bećirević, 1996.). Prihvaćajući značenje utjecaja socijalne podrške na zdravlje pojedinca, Sarason i sur. (2001.) iznose model koji pretpostavlja da, uz osobnost, zadovoljstvo odnosa s bliskim osobama i socijalna podrška koju doživljavamo u interakciji s drugima uvjetuje psihičko zdravlje (slika 1).

➔ SLIKA 1
Jedan od predloženih
modela povezanosti
osobnosti, socijalne
podrške i
zdravlja/prilagodbe
(Sarason i sur., 2001.)

Možemo razlikovati dva aspekta socijalne podrške. Jedan aspekt čini percepcija socijalne podrške koja je odraz zadovoljstva socijalnom podrškom, odnosno kvalitetom socijalne podrške okoline koja okružuje pojedinca. Percepcija socijalne podrške utječe na razvoj samopoštovanja. Sljedeći aspekt socijalne podrške odnosi se na instrumentalnu socijalnu podršku, koja uključuje spoznaju o vrlo konkretnom pomaganju, odnosno spremnosti važnih osoba da pomognu kada je to potrebno i kada se pomoć očekuje (Cunningham i Barbee, 2000.; Živčić-Bećirević, 1996.; Sarason i Duck, 2001.).

Važan izvor socijalne podrške u predadolescenciji i adolescenciji čine vršnjaci, odnosno percepcija kvalitete ostvarene interakcije u vršnjačkoj skupini. Uspoređujući dužinu vremena provedenog s vršnjacima i roditeljima, Fine (1980.) navodi da dječaci predadolescenti s vršnjacima dnevno provedu 4,2 sata, s roditeljima 3,5, a 1,7 sati sami. Neki noviji podaci govore da djeca ove dobi s vršnjacima provedu 29% vremena na tjedan (Hartup i Stevens, 1997.). Stoga nije neobično što djeca ove dobi očekuju posebno podršku vršnjaka. Kvalitetan odnos s vršnjacima uvjetuje uspješniju prilagodbu (Hartup, 1996.; Parker i sur., 1995.; Berndt, 1996.; Ladd i sur., 1996.; Bagwell i sur., 1998.; Klarin, 2002.a). Djeca koja su zadovoljna vršnjačkim odnosima pokazuju prosocijalno ponašanje (Menesini, 1997.), više samopoštovanja (Sletta i sur., 1996.), imaju pozitivniji stav prema školi i bolje školske rezultate (Berndt, 1983.;

Ladd i sur., 1996.; Noack, 1998.) i, općenito, uspješnije se prilagođuju školskoj situaciji (Berndt, iz osobna dopisivanja).

Osobito je važna uloga instrumentalne podrške, odnosno pomoć vršnjaka u rješavanju praktičnih problema (Berndt, 1989.; Sullivan, 1953.). Pomaganje, dijeljenje, prosocijalno ponašanje – karakteristike su vršnjačkih odnosa. Razvojni period predadolescencije i adolescencije osobito je važan po osjetljivosti za potrebe vršnjaka (Sullivan, 1953.). Osim instrumentalne podrške, značajnu funkciju vršnjačkih odnosa čini emocionalna podrška koju prijatelji pružaju jedan drugome (Hartup, 1996.). Emocionalna podrška izvor je emocionalne sigurnost, koju u određenoj mjeri mogu ostvariti samo u interakciji s vršnjacima (Asher i Parker, 1989.). Prijateljska veza omogućuje shvaćanje važnosti uzajamnosti i interpersonalne odgovornosti (Youniss, iz osobna dopisivanja).

Socijalna podrška koju prijatelji uzajamno pružaju jedan drugome u stresnim životnim situacijama služi smanjivanju negativnih efekata stresa (Parker i sur., 1995.), i to tako što omogućuje uspješnije suočavanje sa stresom. Navodeći uvjete u kojima je prijateljstvo povezano s uspješnošću suočavanja sa stresom, Berndt (1989.) iznosi sljedeće pretpostavke: 1. prijateljstvo ne djeluje poput amortizera u stresnim situacijama ako sam stres izazove raskid prijateljske veze (npr. promjena škole ili preseljenje najčešće rezultira raskidom prijateljstva), 2. prijateljska podrška ima značajnu ulogu u djetetovoj prilagodbi ako je izvor specifične vrste podrške usmjerene na rješavanje specifičnih problema (npr. rješavanja zadaće), 3. veza između uspješnoga suočavanja sa stresom i prijateljstva ovisi o prepoznavanju problema, ozbiljnosti problema i jasnoći izražavanja potrebe da mu se pomogne, a s druge strane percepcije da mu je pomoć nesebično ponuđena.

Nezadovoljstvo socijalnim odnosima rezultira problemima u prilagodbi (Asher i sur., 1990.; Parker i Asher, 1993.). Djeca koja nemaju prijatelje pokazuju nižu razinu socijalne kompetencije, manje spremnosti za suradnju, manje altruističkoga ponašanja, niže samopoštovanje (Hartup, 1996.). Odrasle uspjele socijalne interakcije neprijeporno je osjećaj usamljenosti (Peplau i Perlman, 1982.; Boivin i Hymel, 1997.; Hartup, 1996.; Asher i sur., 1984.; Buunk i Prins, 1998.; Parker i Asher, 1993.; Rose i Asher, 2000.). Deficit u socijalnim odnosima rezultira subjektivnim bolnim i neugodnim iskustvom. Doživljaj usamljenosti zaokuplja pozornost autora posljednjih dvadeset godina (Lacković-Grgin i sur., 1998.). Nemogućnost uspostavljanja socijalnih odnosa, nezadovoljstvo njima, ili socijalni odnosi koji nisu u skladu s očekivanjima rezultiraju nezadovoljstvom i razočaranjem. Neuspjesi u socijalnim odnosima najčešće vode u izolaciju i povlačenje, a na subjektiv-

nom planu rezultiraju osjećajem usamljenosti (Klarin, 2002.a). Sullivan (1953.) u okviru svoje teorije interpersonalnih odnosa naglašava važnost kvalitete socijalnih odnosa u usamljenosti. Usamljenost se kao konstrukt najprije proučavala kod odraslih, međutim opisi predškolske djece i djece rane školske dobi o ovoj emociji gotovo su identični s opisima odraslih (Asher i sur., 1984.). Usamljenost se javlja prije predadolescencije (Sullivan, 1953.; Asher i sur., 1984.). Ova neugodna emocija vezuje se za zadovoljenje osnovnih emocionalnih i socijalnih potreba, a to su u prvom redu potreba za pripadanjem i potreba za intimnosti (Sullivan, 1953.). Ove dvije potrebe javljaju se u različitim razvojnim razdobljima i stoga imaju različitu važnost. Sullivan pretpostavlja da se u ranijoj dječjoj dobi osjećaj usamljenosti javlja kao rezultat odbačenosti od vršnjaka, dakle nezadovoljstva grupnim odnosima. Ispitivanja odnosa između sociometrijskoga statusa i usamljenosti kod djece od trećeg i šestog razreda osnovne škole upućuje na značajnu korelaciju (korelacije se kreću u rasponu od 0,25 do 0,39) (Asher i sur., 1990.; Asher i sur., 1984.; Parker i Asher, 1993.; Klarin, 2000.). Slične zaključke o povezanosti sociometrijskoga statusa i usamljenosti nalazimo i u ispitivanjima djece predškolske dobi (Ladd i sur., iz osobna dopisivanja). Djeca koja u razredu nisu popularna, nego im je prosječan sociometrijski status (podjednak broj pozitivnih i negativnih nominacija) ili ih pak vršnjaci zanemaruju (malen broj nominacija), ne pokazuju osjećaj usamljenosti. Drugim riječima, djeca koja imaju manji broj vršnjaka za prijatelje i koja taj odnos doživljavaju kao zadovoljavajući ne osjećaju se usamljeno (Asher i sur., 1990.; Asher i Wheeler, 1985.). U adolescenciji, kada je potreba za intimnosti dominantna, usamljenost se javlja kao rezultat neuspjelih odnosa s najboljim prijateljem. Adolescenti koji nemaju najboljega prijatelja ili koji nisu zadovoljni tim odnosom usamljeniji su od adolescenata koji su zadovoljni dijadnim odnosom (Klarin, 2000.; Parker i Asher, 1993.; Jones, 1982.; Rubin, 1982.; Buunk i Prins, 1998.). Usamljeni adolescenti najčešće su anksiozni, depresivni, otuđeni. Osjećaju se inferiorno prema drugima i vjeruju da ne kontroliraju događaje u svom životu, imaju skromne socijalne vještine (Berndt i Savin-Williams, 1989.).

Ispitivanja osjećaja usamljenosti upućuju na zaključak o mogućem razlikovanju dviju dimenzija socijalne i emocionalne usamljenosti. Socijalna usamljenost javlja se kao rezultat izoliranosti i nepripadanja socijalnom krugu, dok se emocionalna usamljenost javlja kao doživljaj manjka bliskosti i intimne povezanosti s drugom osobom. Razlikovanje ovih dvaju iskustava moguće je kod odraslih, dok djeca ne mogu diferencirati ove dvije dimenzije (Klarin, 2000.; Asher i sur., 1990.).

Autori, dakle, naglašavaju povezanost između različitih formi socijalnih odnosa s vršnjacima (onih socijalnih odnosa u dijadi i onih socijalnih odnosa u skupini) i osjećaja usamljenosti (Sullivan, 1953.; Ladd, 1990.; Ladd i sur., iz osobna dopisivanja; Parker i sur., 1995.; Asher i sur., 1996.).

Polazište ovog istraživanja jest Sullivanova teorija interpersonalnih odnosa, u kojoj autor osjećaj usamljenosti dovodi u najužu vezu s kvalitetom socijalnih odnosa, i to onih s vršnjacima. Usamljenost se javlja onda kada dijete postaje svjesno neadekvatnosti socijalnih odnosa u vršnjačkoj skupini ili odnosa s najboljim prijateljem.

Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi odnos između različitih formi socijalnog odnosa s vršnjacima (uzajamnost, reciprocitet, kvaliteta prijateljstva) i percipirane socijalne podrške kao dimenzije tih odnosa i osjećaja usamljenosti. Pretpostavka je da djeca koja su zadovoljna svojim odnosom s prijateljima i koja taj odnos doživljavaju kao podršku pokazuju manje usamljenosti.

Jedno od pitanja koje se nameće jest mogućnost predikcije usamljenosti na temelju percepcije kvalitete socijalnih odnosa. U skladu sa Sullivanovom teorijom, pretpostavili smo da procjena kvalitete ostvarenih vršnjačkih odnosa pruža mogućnost predikcije usamljenosti.

Nadalje, cilj istraživanja bio je utvrditi i spolne razlike u osjećaju usamljenosti. Naime, kada se govori o spolnim razlikama u osjećaju usamljenosti, veći broj radova govori o izraženijem osjećaju usamljenosti kod dječaka, odnosno muškaraca (Lacković-Grgin i sur., 1998.; Klarin, 2000.).

Ispitivanje vršnjačkih odnosa temeljilo se na modelu vršnjačkih odnosa autora Bukowskog i Hoze (1989.). Ovaj model uključuje dvije dimenzije vršnjačkih odnosa: dimenziju grupnih odnosa i dimenziju odnosa u dijadi. U ovom ispitivanju respektirane su samo one dimenzije vršnjačkih odnosa koje su se u nekim prethodnim istraživanjima pokazale značajnim prediktorima prilagodbe (Klarin, 2000.).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ispitanici

Ispitivanje je provedeno u razmaku od dvije godine i sastojalo se od dva mjerenja. U prvom ispitivanju sudjelovalo je 263 učenika četvrtih, šestih i osmih razreda osnovne škole. U drugom ispitivanju, koje je provedeno nakon dvije godine, sudjelovali su isti učenici koji su tada bili u šestom i osmom razredu (N=151). Iz drugog ispitivanja izuzeti su oni učenici koji su u prvom ispitivanju bili u 8. razredu. Ispitivanje je provedeno grupno, i to u drugom polugodištu školske godine.

Mjerni instrumenti

Upitnik usamljenosti (Asher i sur., 1984.) preveden je i prilagođen našoj populaciji na uzorku osnovnoškolske djece (Klarin, 2000.). Upitnik se sastoji od 13 tvrdnji i mjeri emocionalnu usamljenost ("U školi se osjećam usamljeno", "Kao da nisam dio razredne zajednice", "U školi nemam ni jednog prijatelja"). Faktorskom analizom ekstrahiran je jedan faktor koji objašnjava 39,15% zajedničke varijance. Pouzdanost tipa Cronbach alpha jest 0,86. Rezultat na ovoj skali interpretira se kao osjećaj usamljenosti u školi.

Upitnik percepcije socijalne podrške (Živčić-Bećirević, 1996.) prilagođen je cilju istraživanja, odnosno mjerenju percepcije socijalne podrške prijatelja u razredu. Originalna skala mjeri dva aspekta socijalne podrške: instrumentalnu socijalnu podršku i socijalnu podršku samopoštovanju. S obzirom na visoku povezanost rezultata na dvije subskale ($r=0,86$) i njihovu visoku pouzdanost (Cronbach alpha=0,85 za subskalnu instrumentalne podrške i Cronbach alpha=0,72 za subskalnu socijalne podrške samopoštovanju), odlučili smo rezultat tretirati jedinstveno, interpretirajući ga kao opću percepciju socijalne podrške vršnjaka. Neke od karakterističnih tvrdnji glase "Nikomu nisam važan", "Prijatelji podržavaju moje ideje i prijedloge", "Imam barem jednog prijatelja s kojim mogu o svemu pričati".

Upitnik kvalitete prijateljstva (Parker i Asher, 1993.) preveden je i prilagođen našoj populaciji djece osnovnoškolskog uzrasta za potrebe ranijih ispitivanja (Klarin, 2000.). Originalna skala sadrži 40 tvrdnji, dok adaptirana verzija sadrži 30 tvrdnji. Autori skale pretpostavljaju 6 faktora koji mjere kvalitetu prijateljstva (vrednovanje i briga, rješavanje problema, konflikt i izdaja, pomaganje i vođenje, druženje i rekreacija, intimnost i samootkrivanje). Međutim na našem uzorku skala pokazuje dvofaktorsku strukturu. Rezultati upućuju na visoku pouzdanost obiju subskala (Cronbach alpha=0,87 i 0,86). S obzirom na visoku povezanost rezultata dobivenih na subskalama ($r=0,74$), rezultat kvalitete prijateljstva dobili smo zbrajanjem rezultata dobivenih na 30 čestica. Pouzdanost takve cjelovite skale tipa Cronbach alpha jest 0,92. Neke od karakterističnih tvrdnji glase: "Za vrijeme odmora uvijek smo zajedno", "Uvijek međusobno posuđujemo stvari", "Povjeravamo jedan drugome tajne".

Procjena uzajamnosti dobivena je jednostavnim usporedbama međusobnoga biranja. Ako je dvoje djece izabralo jedno drugo kao najboljega prijatelja, takvo je prijateljstvo okarakterizirano kao uzajamno, a ako se dvoje djece nije međusobno izabralo, takvo je prijateljstvo neuzajamno. Djeca su odabir najboljega prijatelja trebala provesti unutar svoga razreda.

Upitnik reciprociteta (Buunk i Prins, 1998.) mjeri procjenu stupnja davanja u prijateljskoj vezi. Sastoji se od 5 tvrdnji koje opisuju odnos stupnja davanja, npr. "Moj najbolji prijatelj/prijateljica za mene je učinio/la više nego ja za njega/nju". Zaokruživanjem rečenice koja najbolje opisuje odnos davanja i primanja u prijateljskoj vezi dobiven je reciprocitet. Rezultati su kategorizirani u tri kategorije. Prva kategorija obilježena je većim primanjem nego davanjem, druga kategorija obilježena je podjednakim davanjem i primanjem, dok je treća kategorija obilježena većim davanjem nego primanjem.

REZULTATI

● **TABLICA 1**
Koefficienti korelacije između rezultata na primijenjenim skalama spola i dobi u dva mjerenja (N1=263; N2=151)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Usamljenost 1	1											
2. Usamljenost 2	,53**	1										
3. Socijalna podrška 1	-,54**	-,48**	1									
4. Socijalna podrška 2	-,30**	-,52**	,41**	1								
5. Prijateljstvo 1	-,33**	-,24**	,55**	,30**	1							
6. Prijateljstvo 2	-,16	-,41**	,33**	,75**	,34**	1						
7. Reciprocitet 1	,19**	,08	-,17*	-,16	-,23**	-,09	1					
8. Reciprocitet 2	-,04	-,10	-,05	-,06	,04	-,03	,04	1				
9. Uzajamnost 1	-,19**	-,12	,23**	,20**	,21**	,26**	,05	-,07	1			
10. Uzajamnost 2	,02	-,11	,05	,15	,13	,16	-,04	,06	,21**	1		
11. Spol	,20**	,27**	,22**	,30**	,11	,22**	,02	,08	,15	0,11	1	
12. Dob	,14	,12	,12	,10	,07	,15	-,02	,06	,08	0,03	0,17	1

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Da bi se utvrdio doprinos kvalitete vršnjačkih odnosa objašnjenju usamljenosti, provedene su stupnjevite regresijske analize na rezultatima prvoga i drugoga mjerenja (tablice 2 i 3). U prediktorski skup varijabli uključeni su rezultati na skali koje mjere prijateljski odnos dok je kriterij, rezultat na skali usamljenosti. Rezultati prvoga mjerenja pokazuju da su od četiri prediktora koji mjere odnose s vršnjacima dva značajna u objašnjenju varijance usamljenosti (reciprocitet i socijalna podrška). Rezultati regresijske analiza drugoga mjerenja ističu samo jedan značajni prediktor, i to socijalnu podršku.

➔ **TABLICA 2**
Rezultati regresijske
analize kada je
usamljenost kriterij, α
kvaliteta vršnjačkih
odnosa prediktor
(prvo mjerenje)

Prediktori	Beta	t-test (253)	Značajnost
Prijateljstvo	-,02	-,31	$p > ,05$
Uzajamnost	-,08	-1,50	$p > ,05$
Reciprocitet	,12	2,08	$p < ,05$
Socijalna podrška	-,44	-7,07	$p < ,05$

➔ **TABLICA 3**
Rezultati regresijske
analize kada je
usamljenost kriterij, α
kvaliteta vršnjačkih
odnosa prediktor
(drugo mjerenje)

Prediktori	Beta	t- test (145)	Značajnost
Prijateljstvo	-,04	-,40	$p > ,05$
Uzajamnost	-,02	-,26	$p > ,05$
Reciprocitet	-,13	-1,81	$p > ,05$
Socijalna podrška	-,49	-4,66	$p < ,05$

Postoji li razlika u usamljenosti s obzirom na razred i postoji li uopće razlika u usamljenosti s obzirom na vrijeme mjerenja (između prvoga i drugoga mjerenja)? Na ovo pitanje odgovorili smo jednosmjernom analizom varijance i t-testom. Rezultati jednosmjerne analize varijance upućuju na zaključak da nema značajne razlike u usamljenosti između djece 4., 6. i 8. razreda u prvom mjerenju ($F(258,2)=2,03, p > ,05$) i učenika 6. i 8. razreda u drugom mjerenju ($F(148,1)=2,09, p > ,05$). Jednako tako testiranje razlike u usamljenosti u prvom mjerenju i drugom mjerenju pokazuje da razlika nije statistički značajna ($t(150)=0,09, p > ,05$).

Iz rezultata jednosmjerne analize varijance koji se odnose na testiranje spolnih razlika u usamljenosti možemo uočiti da su razlike s obzirom na spol značajne, i to u oba mjerenja. Djevojčice pokazuju manje usamljenosti od dječaka (tablica 4).

➔ **TABLICA 4**
Rezultati jednosmjerne
analize varijance usa-
mljenosti s obzirom na
spol u oba mjerenja

	M dječaci	M djevojčice	SD dječaci	SD djevojčice	F	p
Usamljenost (prvo mjerenje)	19,13	15,17	8,50	4,90	12,07	$p < ,01$
Usamljenost (drugo mjerenje)	18,67	15,70	9,02	4,67	6,32	$p < ,01$

RASPRAVA

Socijalna podrška utječe na psihološko zdravlje (Cunningham i Barbee, 2000.). Ona štiti pojedinca od negativnih efekata stresa i omogućuje uspješno suočavanje (Sarason i sur., 2001.; Ladd, 1990.). Za većinu mladih prijatelj je važan izvor socijalne podrške (Fehr, 2000.). Druženje s prijateljem omogućuje osjećaj ugođe, pomaže u rješavanju problema, ohrabruje. Prijatelj je najčešći oslonac u teškim i neizvjesnim situacijama i istodobno osoba s kojom se dijeli radost i uspjeh. Druženje s prijate-

ljem nije samo zajednički provedeno vrijeme nego čini svakodnevnu intenzivnu interakciju koja se temelji na uzajamnoj podršci.

Ovim istraživanjem pokušali smo odgovoriti na pitanje o ulozi vršnjačkih odnosa i kvalitete tih odnosa u osjećaju usamljenosti. Osjećaj usamljenosti povezan je sa svim mjerenim aspektima odnosa s vršnjacima i socijalnom podrškom u prvom mjeranju. U drugom mjeranju osjećaj usamljenosti značajno je povezan sa socijalnom podrškom i kvalitetom prijateljstva. Zabilježena je i značajna povezanost rezultata na skali emocionalne usamljenosti u dva mjerenja. Jednako se može zaključiti o kvaliteti prijateljstva i socijalnoj podršci, što bi moglo značiti da je doživljaj socijalnih odnosa konzistentan u dvogodišnjem vremenskom intervalu, a time i osjećaj usamljenosti. Ovaj podatak, s jedne strane, može ići u prilog pretpostavkama o stabilnosti, a ne situacijskoj uvjetovanosti kvalitete socijalnih odnosa. Međutim, s druge strane, može se interpretirati i kao odraz odnosa u relativno nepromijenjenom socijalnom okruženju. Naime, mjerenje je provedeno u istim razrednim okruženjima, pa se moglo i očekivati da neće doći do promjene u odnosima djeteta s vršnjacima. Međutim, neka druga ispitivanja govore u prilog pretpostavci da promjena socijalnog okruženja ne utječe na socijalni status djeteta (socijalni status mjereno je metodom sociometrije) u novoj skupini (Asher i Hymel, 1981.). Odnos koji dijete stječe u vršnjačkom okruženju odraz je ne situacijskih varijabli, nego osobina i vještina samoga djeteta da uspostavi i održi socijalne odnose. Na temelju dobivenih rezultata i rezultata u literaturi mislimo da je kvaliteta socijalnih odnosa relativno stabilna, a doživljaj kvalitete tog odnosa važan je za osjećaj usamljenosti. Također se vidi da djeca koja su zadovoljna odnosom s najboljim prijateljem socijalnu podršku doživljavaju većom. Ova povezanost veća je kod starije djece, pa bi se moglo reći da s odrastanjem djeca prepoznaju prijatelja kao osobu koja je izvor podrške i/ili se sve više oslanjaju na prijatelja kada im je podrška potrebna. Ovaj rezultat u skladu je s pretpostavkom o sve važnijoj ulozi prijatelja kao izvora socijalne podrške u razvojnem periodu adolescencije (Sullivan, 1953.; Parker i sur., 1995.). Ovaj period obilježen je naglašenom potrebom za intimnosti i samootkrivanjem, to je razdoblje intenzivnijih druženja sa suprotnim spolom (Berndt i Savin-Williams, 1989.; Sharabany, 1994.; Youniss i Smollar, 1985.), a sva ta iskustva koja su relativno nova adolescent je spremniji dijeliti s prijateljem. Djeca koja mogu računati na prijateljevu pomoć i koja svoje tajne mogu povjeriti, osjećaju se manje usamljenom od djece koja svoja iskustva nemaju s kim podijeliti. Prijateljstvo u svim svojim dimenzijama (uzajamnost, reciprocitet i kvaliteta prijateljstva) povezano je s usamljenošću u pr-

vom mjerenju, za razliku od drugoga mjerenja u kojem uzajamnost i reciprocitet nisu povezani s usamljenošću. Moguće obrazloženje jest da stariji adolescenti imaju širu mrežu prijatelja, osobito dječaci (Hartup, i Stevens, 1997.), pa im nije toliko važno imati uzajamnoga prijatelja, bar ne u razredu. Hartup i Stevens (1997.) iznose podatak da mreža vršnjaka u predškolskoj dobi iznosi prosječno 1,7 prijatelja za dječake, a za djevojčice 0,9; za školsku dob za oba spola broj dobrih prijatelja iznosi između 3 i 5. Uz rečeno treba imati na umu nekoliko mogućih poteškoća kod mjerenja uzajamnosti. Naočigled jednostavna mjera uzajamnog odabira, koja se dobiva na osnovi obostrane nominacije, može u sebi nositi i rizike (Hartup, 1995., 1996.). Jedna od mogućih opasnosti odnosi se na nominaciju djece koja nemaju "najboljega prijatelja". Takva djeca koja nemaju najboljega prijatelja najčešće nominiraju dijete koje je "zvijezda" u razredu. Nadalje, djeca često nominiraju za najboljega prijatelja ono dijete koje je popularno, a ne ono koje je uistinu najbolji i uzajamni prijatelj. Treća poteškoća proizlazi iz nemogućnosti razlikovanja uzajamne od neuzajamne veze. Četvrta – možda najistaknutija – poteškoća odnosi se na moguće nominacije, odnosno na ponuđene kategorije nominiranja (prijatelj – ne-prijatelj). Teško je pretpostaviti da u realnim životnim okolnostima postoji ovakva dihotomna podjela. Djeca pokazuju otpor kada se od njih traži da ograniče broj najboljih prijatelja. Može se pretpostaviti da odnos s vršnjacima po kvaliteti čini skalu od najboljega, dobrog do lošega prijatelja. Zbog ovih razloga mjeru uzajamnosti i njoj blisku mjeru reciprociteta nužno je metodološki preispitati ako respektiramo model odnosa s vršnjacima Bukowskog i Hoze (1989.).

Značajna je i povezanost spola s usamljenošću, kvalitetom prijateljstva (osim u prvom mjerenju) i socijalnom podrškom. Djevojčice svoje prijateljstvo doživljavaju kvalitetnijim, a time i socijalnu podršku snažnijom nego dječaci. Naime, prijateljstva djevojčica razlikuju se od prijateljstva dječaka. Djevojčice sklapaju intimna, privržena i prisna prijateljstva, koja su prilično ograničena na manji krug bliskih prijateljica, dok dječaci sklapaju otvorenija prijateljstva, koja su manje obilježena privrženošću, zatvorenosću i intimnošću. Razlika u kvaliteti ostvarenih interpersonalnih odnosa djevojčica i dječaka uvjetuje i razliku u osjećaju usamljenosti, na što upućuju i neka druga ispitivanja (Klarin, 2000., 2002., 2002.a; Lacković-Grgin, i sur., 1998.).

Ispitujući mogućnost predikcije emocionalne usamljenosti uz pomoć prediktora koji mjere kvalitetu socijalnih odnosa s vršnjacima, rezultati dvaju mjerenja razlikuju se. U prvom mjerenju od prediktora se ističu reciprocitet i socijalna podrška, dok u drugom mjerenju značajnu ulogu u predikciji za-

uzima samo socijalna podrška. Percepcija socijalne podrške prediktivna je i kod mlađeg i kod starijeg uzrasta. Sigurno je da emocionalna nesigurnost, koja je rezultat neugodnih emocionalnih iskustava u skupini vršnjaka, čini temelj osjećaju usamljenosti. Emocionalna priroda usamljenosti temelji se na percepciji niske socijalne podrške, koja je rezultat kvalitete odnosa s vršnjacima. Međutim, kod mlade djece ističe se i procjena stupnja davanja – reciprocitet kao značajan prediktor usamljenosti. Procjena većega davanja od primanja u prijateljskoj vezi povećava osjećaj usamljenosti. Osjećaj jednakosti u smislu davanja i primanja u prijateljskoj vezi rezultira većim zadovoljstvom, a time i manjim osjećajem usamljenosti. Nasuprot tome, osjećaj većega davanja u odnosu na primanje rezultira osjećajem nezadovoljstva i usamljenosti (Buunk i Prins, 1998.). Dječaci koji nemaju recipročnoga prijatelja agresivniji su od dječaka koji takvoga prijatelja imaju. Ta razlika nije zabilježena kod djevojčica (Rys i Bear, 1997.). Neravnoteža u davanju i primanju rezultira većim osjećajem usamljenosti (Peplau i Perlman, 1982.). No postavlja se pitanje zbog čega se reciprocitet u kasnijoj dobi nije izdvojio kao značajan prediktor. Jedan od mogućih odgovora leži u samoj metodologiji ispitivanja. Naime, od učenika se tražilo da imenuju najboljega prijatelja iz razreda i sve mjere odnose se upravo na njega. Unatoč rezultatima koji upućuju na to da djeca nominacijom u pravilu biraju najbolje prijatelje iz razreda (Menesini, 1997.), kod adolescenata je moguće da se krug prijatelja sve više širi i izvan razreda. Stoga je moguće da taj "razredni prijatelj" i nije onaj "pravi", pa stoga i reciprocitet kao i uzajaman odabir upravo u tako definiranom okruženju uistinu i nije značajan prediktor usamljenosti. S druge strane, mlađa djeca usmjerena su uglavnom na prijatelje iz razreda, pa je moguće da ta "razredna prijateljstva" u tom trenutku i jesu "prava prijateljstva". Dakle, postavlja se pitanje opravdanosti ispitivanja uloge prijatelja u razrednom okruženju, i to osobito kod adolescenata.

Odnosi s vršnjacima nisu uvijek praćeni zadovoljstvom i uzajamnošću. Značenje vršnjaka i zadovoljstvo boravka u vršnjačkoj skupini izvor je zadovoljenja brojnih emocionalnih i socijalnih potreba. Spoznaja da je prijatelj izvor emocionalne podrške, ljubavi i razumijevanja postaje zaštitni faktor u smislu uspješnije prilagodbe. Sigurno je da percepcija socijalne podrške i kvalitete prijateljske veze uvjetuje osjećaj važnosti za druge, a time smanjuje osjećaj usamljenosti. Međutim, čini nam se osobito važno preispitati operacionalizaciju varijabli koje se odnose na mjerenje prijateljskog odnosa (prema modelu Bukowskog i Hoze), a kod starije djece i nužnost ispitivanja socijalne usamljenosti. Buduća ispitivanja trebala bi se usmjeriti na ispitivanje uloge različitih dimenzija vršnjačkih odnosa na obje dimenzije usamljenosti.

LITERATURA

- Asher, S. R., Hymel, Sh. (1981.), Children's social competence in peer relations: Sociometric and behavioral assessment. U: J. D. Wine, M. D. Syme (ur.), *Social Competence* (str. 125-157), New York: Guilford Press.
- Asher, S. R., Hymel, Sh., Renshaw, P. D. (1984.), Loneliness in children, *Child Development*, 55, 1456-1464.
- Asher, S. R., Wheeler, V. A. (1985.), Children's loneliness: A Comparison of rejected and neglected peer status, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53/4, 500-505.
- Asher, S. R., Parker, J. G. (1989.), Significance of peer relationship problems in childhood. U: B. H. Schneider, A. J. Nadel, R. P. Weissberg (ur.), *Social Competence in Developmental Perspective* (str. 5-23), Kluwer Academic Publishers.
- Asher, S. R., Parkhurst, J. T., Hymel, Sh., Williams, G. A. (1990.), Peer rejection and loneliness in childhood. U: S. R. Acher, J. D. Coie (ur.), *Peer Rejection in Childhood* (str. 253-273), New York: Cambridge.
- Asher, S. R., Parker, J. G., Walker, D. L. (1996.), Distinguishing friendship from acceptance: Implications for intervention and assessment. U: W. Bukowski, A. Newcomb, W. Hartup (ur.), *The Company they Keep* (str. 366-405), New York, Cambridge University.
- Badr, H., Acitelli, L. K., Duck, S., Carl, W. J. (2001.), Weaving social support and relationships together. U: B. Sarason, S. Duck (ur.), *Personal Relationships, Implications for Clinical and Community Psychology* (str. 1-15), Chichester, John Wiley & Sons, LTD.
- Bagwell, C. L., Newcomb, A. F., Bukowski, W. M. (1998.), Preadolescent friendship and peer rejection as predictors of adult adjustment, *Child Development*, 69/1, 140-153.
- Berndt, T. J. (1983.), Social cognition, social behavior, and children's friendships. U: E. T. Higgins, D. N. Ruble, W. W. Hartup (ur.), *Social Cognition and Social Development: A Sociocultural Perspective*. Cambridge (str. 158-189), England, Cambridge University Press.
- Berndt, T. J. (1989.), Obtaining support from friends during childhood and adolescence. U: D. Belle (ur.), *Children's Social Networks and Social Supports* (str. 308-331), New York, John Wiley & Sons, Inc.
- Berndt, T. J., Savin-Williams, R. C. (1989), Variations in friendships and peer-group relationships in adolescence. U: P. Tolman, B. Cohler (ur.), *Handbook of Clinical Research and Practice with Adolescents* (str. 1-40), New York, John Wiley & Sons, Inc.
- Berndt, T. J. (1996.), Exploring the effects of friendship quality on social development. U: W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, W. W. Hartup (ur.), *The Company they Keep: Friendships in Childhood and Adolescence* (str. 346-365), Cambridge, Cambridge University Press.
- Berndt, T. J. (iz osobna dopisivanja), Friends' influence on children's adjustment to school, *Child Development*.
- Boivin, M., Hymel, Sh. (1997.), Peer experiences and social self-perceptions: A sequential model, *Developmental Psychology*, 33, 135-145.

Bukowski, W. M., Hoza, B. (1989.), Popularity and friendship – Issues in theory, measurement, and outcome. U: T. J. Berndt, G. W. Ladd (ur.), *Peer Relationships in Child Development* (str. 15-45), New York, John Wiley & Sons.

Buunk, B. P., Prins, K. S. (1998.), Loneliness, change orientation, and reciprocity in friendships, *Personal Relationships*, 5, 1-14.

Cunningham, M. R., Barbee, A. P. (2000.), Social support. U: C. Hendrick, S. S. Hendrick (ur.), *Close Relationships* (str. 273-287), London, Sage Publications, Inc.

Fehr, B. (2000.), The life cycle of friendship. U: C. Hendrick, S. S. Hendrick (ur.), *Close Relationships* (str. 71-85), London, Sage Publications, Inc.

Fine, G. A. (1980.), Friends, impression management, and preadolescent behavior. U: S. R. Asher, J. M. Gottman (ur.), *The Development of Children's Friendships*, 29-53.

Hartup, W. W. (1995.), The three faces of friendship, *Journal of Social and Personal Relationships*, 12/4, 569-574.

Hartup, W. W. (1996.), The company they keep: Friendships and Their Developmental Significance, *Child Development*, 67, 1-13.

Hartup, W. W., Stevens, N. (1997.), Friendships and adaptation in the life course, *Psychological Bulletin*, 112/3, 355-370.

Jones, W. H. (1982.), Loneliness and social behavior. U: L. A. Peplau, D. Perlman (ur.), *Loneliness, Current Theory, Research and Therapy* (238-255), New York, John Wiley & Sons.

Klarin, M. (2000.), *Odnosi u obitelji i s vršnjacima kao prediktori različitih aspekata prilagodbe u školi*, neobjavljena doktorska disertacija Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Klarin, M. (2002.), Socijalna kompetencija u kontekstu emocionalnih i bihevioralnih korelata, *Mediji, kultura i odnosi s javnostima*, 1, 78-80.

Klarin, M. (2002.a), Osjećaj usamljenosti i socijalno ponašanje djece školske dobi u kontekstu socijalne interakcije, *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, 9/2, 249-259.

Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., Sorić, I. (1998.), Usamljenost i samoaća studenata: uloga afilijativne motivacije i nekih osobnih značajki, *Društvena istraživanja*, 7 (4-5), 543-558.

Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., Coleman, C. C. (iz osobna dopisivanja), *Classroom peer Acceptance, friendship, and victimization: Distinct relations systems that contribute uniquely to children's school adjustment?*

Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., Coleman, C. C. (1996.), Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment, *Child Development*, 67, 1103-1118.

Ladd, G. W. (1990.), Having friend, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: Predictors of children's early school adjustment? *Child Development*, 61, 1081-1100.

Menesini, E. (1997.), Behavioral correlates of friendship status among Italian schoolchildren, *Journal of Social and Personal Relationships*, 14/1, 109-121.

Noack, P. (1998.), School achievement and adolescents' interactions with their fathers, mothers, and friends, *European Journal of Psychology of Education*, XIII/4, 503-513.

Parker, J. G., Asher, S. R. (1993.), Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction, *Developmental Psychology*, 29/4, 611-621.

Parker, J. G., Rubin, K. H., Price, J. M., DeRosier, M. E. (1995.), Peer relationships, child development, and adjustment: A developmental psychopathology perspective. U: D. Cicchetti, D. Coher (ur.), *Developmental Psychopathology: Risk, Disorder, and Adaptation*, (str. 96-161), New York: John Wiley & Sons.

Peplau, L. A., Perlman, D. (1982.), Perspectives on loneliness. U: L. A. Peplau, D. Perlman (ur.), *Loneliness A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy* (str. 1-18), A Wiley-Interscience Publication, New York, John Wiley & Sons.

Rose, A. J., Asher, S. R. (2000.), Children's friendships. U: C. Hendrick, S. S. Hendrick (ur.), *Close Relationships* (str. 47-59), London, Sage Publications, Inc.

Rubin, Z. (1982.), Children without friends. U: L. A. Peplau, D. Perlman (ur.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy* (str. 255-269), A Wiley-Interscience Publication, New York, John Wiley & Sons.

Rys, G. S., Bear, G. G. (1997.), Relational aggression and peer relations, gender and developmental issues, *Merrill-Palmer Quarterly*, 43/1, 87-106.

Sarason, B. R., Sarason, I. G., Gurung, R. A. (2001.), Close personal relationships and health outcomes: A key to the role of social support. U: B. Sarason, S. Duck (ur.), *Personal Relationships, Implications for Clinical and Community Psychology* (str. 15-43), Chichester, John Wiley & Sons, LTD.

Sarason, B., Duck, S. (2001.), *Personal relationships, Implications for clinical and community Psychology*, Chichester, John Wiley & Sons, LTD.

Sharabany, R. (1994.), Intimate friendship scale: Conceptual underpinnings, psychometric properties and construct validity, *Journal of Social and Personal Relationships*, London, SAGA, 11, 449-469.

Sletta, O., Valas, H., Skaalvik, E., Sobstad, F. (1996.), Peer relations, loneliness, and self-perceptions in school-aged children, *British Journal of Educational Psychology*, 66, 431-445.

Sullivan, H. S. (1953.), *Interpersonal Theory of Psychiatry*, New York, W. W. Norton & Company. Inc.

Živčić-Bećirević, I. (1996.), Konstrukcija skale percipirane socijalne podrške za djecu, *Godišnjak Odsjeka za psihologiju 1995/96*, Pedagoški fakultet Rijeka, 91-99.

Youniss, J., Smollar, J. (1985.), *Adolescent relationships with mothers, fathers, and friends*, Chicago, University of Chicago Press.

Youniss, J. (iz osobna dopisivanja), *Children's Friendship and Peer Culture: Implications for Theories of Networks and Support*.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1081-1097

KLARIN, M.:
ULOGA SOCIJALNE...

The Role of Peer's Social Support and Peer's Relationships in Preadolescents' and Adolescents' Loneliness

Mira KLARIN
University of Zadar, Zadar

The aim of this research was to examine the relation between loneliness as an emotional correlate of adjustment and peer relationships. The samples consisted of 151 school children, 10 and 12 years old. The research was repeated after two years on the same samples. The initial hypothesis of the investigation was that loneliness is the result of deficient social relations, especially relations with peers in preadolescence and adolescence when the need for intimacy is stressed. According to Sullivan's interpersonal theory, the child satisfies the need for intimacy in interaction with a friend. Therefore the security, love and support which the child gets in its relationship with friends prevents loneliness. Several aspects of the quality of friendship were assessed: friendship quality, perception of social support, reciprocity of friendship and mutuality. The indicator for the quality of loneliness was the feeling of emotional loneliness. The findings suggest significant correlations between emotional loneliness and friendship quality and perception of social support in both measurements. In young children (first measuring) a significant position is taken by other aspects of peer relationships. Perception of social support was a significant predictor of feeling of loneliness in both measurements, and reciprocity of friendship was a significant predictor only in the first measuring. A significant gender difference in friendship relationships and feeling of loneliness was found. It can be concluded that satisfaction with peer relationships has a significant place in the feeling of loneliness, and especially the perception of social support. The findings of this research are discussed within the context of the Interpersonal theory (Sullivan, 1953).

Sozialer Rückhalt bei Altersgenossen und seine Rolle im gemeinsamen Umgang von Präadoleszenten und Adoleszenten, die sich einsam fühlen

Mira KLARIN
Universität Zadar, Zadar

Mit dieser Arbeit sollte der Bezug zwischen Abkapselung als eines emotionellen Korrelats der Anpassung einerseits und der Qualität des gemeinsamen Umgangs von Altersgenossen andererseits untersucht werden. Die Untersuchung wurde an Kindern im Alter von 10 und 12 Jahren durchgeführt und nach zwei Jahren in derselben Gruppe von Kindern (nun im

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1081-1097

KLARIN, M.:
ULOGA SOCIJALNE...

Alter von 12 und 14 Jahren) wiederholt. Die Autorin geht aus von der Einstellung, dass das Gefühl der Einsamkeit aus mangelndem sozialem Umgang mit anderen resultiert, sowie von Sullivans Theorie interpersonalen Verhältnisse. Vor diesem Hintergrund wird die Hypothese aufgestellt, dass Präadoleszenz und Adoleszenz ein Entwicklungsabschnitt sind, in dem das Bedürfnis nach Intimität einen wichtigen Stellenwert hat, und das Kind befriedigt dieses Bedürfnis im Umgang mit seinem besten Freund / seiner besten Freundin. Sicherheit, Liebe und sozialer Rückhalt beim besten Freund / bei der besten Freundin sind daher die besten Mittel, um eine Abkapselung zu verhindern. Bei dieser Untersuchung wurden Skalen eingesetzt, deren eine das Verhältnis zum Freund ermitteln (Freundschaftsskala, Skala zur Wahrnehmung des sozialen Rückhalts, Skala zur Einschätzung der Reziprozität des Freundschaftsverhältnisses), während anhand einer weiteren Skala die emotionale Einsamkeit gemessen werden sollte. Die Untersuchungsergebnisse legen den Schluss nahe, dass bei der ersten wie auch der zweiten Untersuchung (zwei Jahre später) eine bedeutsame Korrelation besteht zwischen der Einsamkeit einerseits und der Qualität von Freundschaftsverhältnissen und dem sozialen Umgang andererseits, während bei der jüngeren Generation (erste Untersuchung) auch andere Aspekte im Verhältnis zu den Altersgenossen einen wichtigen Stellenwert einnehmen. Die Wahrnehmung des sozialen Rückhalts war in beiden Untersuchungen ein wichtiger Prädiktor für das Gefühl der Einsamkeit, während die Reziprozität nur bei den jüngeren Kindern (erste Messung) ein bedeutender Prädiktor war. Man kann schließen, dass die Einschätzung des Verhältnisses zu den Altersgenossen wesentlich dazu beitragen kann, ob sich ein Kind einsam fühlt oder nicht. Die wichtigste Rolle spielt jedoch das Gefühl, Rückhalt im sozialen Umfeld gefunden zu haben. Die gewonnenen Untersuchungsergebnisse werden im Rahmen von Sullivans Theorie der interpersonalen Verhältnisse (Sullivan, 1953) interpretiert.